

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ПОЖАРОВ Олександр Володимирович

ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНА БОРотьБА
У США НАПРИКІНЦІ 1970-Х РОКІВ
ТА ПІД ЧАС ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 1980 Р.
(1978—1980 рр.)

07.00.02 — Всесвітня історія

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Дніпропетровськ
1996

Лб. 35.698

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі Всесвітньої історії Дніпропетровського державного університету

Науковий керівник - кандидат історичних наук, доцент
МАРТИНОВ Микола Дмитрович,

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
КАЛАШНИКОВ Віктор Михайлович,

доктор історичних наук, професор
УРСУ Дмитро Павлович.

Провідна установа - Одеський державний університет.

Захист відбудеться "23" *жовтня* 1996 р. о 13 годині
на засіданні спеціалізованої Вченої Ради Д 03.01.15 при
Дніпропетровському державному університеті (адреса: 320070
м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна 72, ауд. 307).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці
Дніпропетровського державного університету.

Автореферат розісланий "20" *09* 1996 р.

ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
спеціалізованої Вченої Ради,
кандидат історичних наук, доцент

ТУТІК Л.С.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00760045 (M)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Партиїно-політична боротьба у США наприкінці 1970-х рр. та у ході виборчої кампанії 1980 р. - одна з найнеординарніших подій у післявоєнний період історії США. В епіцентрі цієї кампанії знаходилися значні проблеми внутрішньої економічної, соціальної, зовнішньої та військової політики, а сама кампанія розгорталась в умовах однієї з найгостріших та масштабних криз у післявоєнний період. Головним питанням політичної боротьби у США даного періоду була проблема принципової зміни політичного курсу країни, що й сталося після перемоги Республіканської партії на виборах 1980 р. Оскільки потенціал цього курсу не вичерпаний, а сформульований у період 12-річного правління республіканців (1980-1992 рр.) напрямок розвитку країни продовжує і зараз визначати одну з найсерйозніших та довгострокових тенденцій розвитку сучасних США, то об'єктивні, науково обґрунтовані знання про ті історичні обставини, у яких зароджувався рейганізм, про його соціально-економічні та ідейно-політичні джерела, а також про ті суспільні кола, які генерували цей курс, представляє і зараз значний науковий інтерес. Особливо актуально це для нових незалежних країн, що утворились на колишньому союзному геополітичному просторі, у числі яких і Україна. **По-перше**, тому що в Україні вивчення сучасних США знаходиться у стані становлення, а у ситуації безпосередніх двосторонніх політичних, дипломатичних, економічних, торговельних, культурно-гуманітарних, військових та інших відносин України та США потреба у серйозних, достовірних та систематизованих знаннях про цю країну стає все більш нагальною. Особливо тоді, коли йдеться про проекти широкомасштабного співробітництва України та США або про інтегрування України у міжнародні політичні, торговельно-економічні або валютно-фінансові структури та інститути, де вплив США є домінуючим. **По-друге**, для України представляє серйозний державний інтерес розуміння витоків зовнішньої політики США на російському та європейському напрямках, а також на Близькому та Середньому Сході. Оскільки початок для формулювання зовнішньої політики дає політика внутрішня, а значні міжпартійні протиріччя у США з цього питання є реальним політичним феноменом, то наукові знання про ці партійно-політичні орієнтири та пріоритети, а також диференціація різних факторів, що формують економічні та соціально-політичні напрямки курсу Республіканської та Демократичної партій, представляють для України значний інтерес. **По-третє**, орієнтація на проведення ринкових реформ в Україні спонукає до серйозного вивчення історичного досвіду країн, що давно та успішно розвиваються у системі ринкових відносин. У цьому контексті закономірним є прагнення глибше та об'єктивніше з'ясувати суть тих пропозицій, які були зроблені рес-

публікаціями для виведення США з кризи кінця 1970 рр. Досвід боротьби з інфляцією та безробіттям, протидія процесу бюрократизації суспільства та виробництва, податкова реформа, що пожвавила інвестиції, зміцнення курсу долару і стимулювання капіталоформування та інновації, - все це не може не цікавити наукові та урядові кола України. У зв'язку з цим вивчення витоків політики рейганізму, аналіз процесу зародження та становлення його як течії у деяких соціальних групах США, що й відіграло визначальну роль у формуванні нової системи політичних спілок та коаліцій, а відтак - забезпечило можливість повороту політичного курсу США, - представляє значний інтерес. Нарешті, по-четверте, науково-політичний потенціал знань щодо виборчої кампанії у США є корисним з точки зору інформації про механізми функціонування виборчого процесу як складової частини політико-правової та конституційної системи демократичної держави, як процес формування органів влади у системі координат чітко структурованої двопартійної системи. Таким чином, все це дозволяє стверджувати, що тема дисертації представляє не тільки академічний інтерес, але й має науково-політичне значення.

Стан наукової розробки теми. Дисертація являє собою перше в українській історичній науці комплексне дослідження процесів та проблем не тільки власне виборів 1980 р. у США, але й виборчих кампаній в цій країні як таких. У радянський період інтерес до вивчення партійно-політичної боротьби у США об'єктивно стримувався домінуючою офіційною "методологією", згідно якої суть двопартійної системи у США в основному зводилась до того, що обидві провідні партії з ключових політичних питань виступали практично з тотожних позицій, а у ході виборів тільки створювалась видимість їх політичної боротьби з метою усунення трудящих від "справжньої" боротьби за свої права. Таким чином безпідставно звужувався спектр реальних політичних суперечностей, спотворювалась справжня картина боротьби за владу, з якої вилучалася ціла соціальна верства, а значна частина досліджень каналізувалась в одному напрямку - боротьбі між наймаючою працею та капіталом. При такій "методології" спотворювалась суть двопартійної системи; багатокольорова політична палітра перетворювалась на чорно-білу, а реальні факти та процеси інтерпретувались спрощено і не завжди достовірно. Проте у ряді робіт російських вчених порушувались окремі аспекти виборчої кампанії 1980 р., через що політична боротьба 1980 р. була висвітлена фрагментарно, а основний об'єкт наукового інтересу цих вчених знаходився у площині впливу виборів 1980 р. на радянсько-американські стосунки. В цих роботах вибори 1980 р. як такі, не знайшли серйозного відображення.¹ У ряді інших

1. Арбатов Г., Олтманс В. Вступая в 80-е... Книга-интервью об актуальных вопросах международных отношений.- М.: АПН, 1983; Косошин А.А. США: Кризис политической власти.- М.: Юридическая литература, 1982; Мельвил

робіт російських вчених ці вибори трактуються спрощено, історично недостовірно, а їх оцінки реальних подій викликають принципові заперечення. Так, В. А. Ніконов представляє вибори 1980 р. як "кампанію іміджес", у якій на "первый план выходили проблемы, связанные с личностями отдельных кандидатов, с их способностью должным образом преподнести себя избирателям, создать себе привлекательный имидж."² Г. А. Голованова вважає, що ця кампанія являла собою тільки "пустозвонство и рекламную шумиху", "позорное и банальное предприятие", "сражение личностей, в котором большее внимание уделялось сплетням из-за того, что кандидаты не занимались серьезными проблемами".³ З подібними концепціями логічно стикаються й оцінки підсумків цієї кампанії, суть яких складається в тому, що у 1980 р. не стільки переміг Рейган, скільки програв Картер.⁴ Дослідження даної кампанії приводить дисертанта до висновку про те, що неможливо погодитись з подібною інтерпретацією цих виборів. Ряд наукових статей безпосередньо присвячений кампанії 1980 р.⁵ В них міститься широкий фактологічний матеріал, проте невеликий обсяг цих статей, а також те, що вони були написані або безпосередньо у ході кампанії, або одразу ж по її завершенню, зумовили скоріш інформаційний, ніж аналітичний їх характер. Абсолютна більшість монографій та статей, у яких так або інакше порушувались питання кампанії 1980 р.,

-
- А.Ю. США - сдвиг вправо? - М.: Наука, 1986; Плеханов С.М. Правый экстремизм и внешняя политика США.-М.: Международные отношения, 1986; Савельев В.А. Консервативная модель конца столетия: рейганизм? // Проблемы американистики. Консерватизм в США: прошлое и настоящее. М.: МГУ, 1990; Яковлев А.Н. От Трумэна до Рейгана.- М.: Молодая гвардия, 1985.
2. Никонов В.А. Республикашцы: от Никсона к Рейгану. - МГУ.-1988- С.224.
3. Голованова Г.А. Некоторые аспекты взаимоотношений двухпартийной системы и современных средств массовой информации. // Политические партии США в новейшее время.- М.: МГУ, 1982.- С. 236.
4. Фурсенко А.А. Президенты и политика США 70-е годы. Л.: Наука, 1989.- С. 259; Иванян Э.А. Рональд Рейган - Хроника жизни и времени.- М.: Мысль, 1991.- С. 245.
5. Линник В. Предвыборная панорама в США в 1980 г.; Оленчук Ю. Рональд Рейган - кандидат республиканской партии // Президентские выборы и двухпартийная система в США: 1980. М.: ИНИОН, 1988; Зорин В.С., Савченко В.П. Кризис двухпартийной системы и будущие выборы. // США- экономика, политика, идеология.- 1979.- N 6; Изаков Б.Р. Предвыборная стратегия президента. // США - экономика, политика, идеология.-1980.- N 5; Кортунов А. США: внешнеполитические проблемы в предвыборной дискуссии. // Мировая экономика и международные отношения. - 1980.- N 10; Линник В. Промежу-

написані з позицій так званого *електорального* методу аналізу, систематизації та подачі матеріалу, коли за основу береться хоч і важливий, але відносно другорядний, поверховий шар інформації: дані опитувань суспільної думки, рейтинги кандидатів, їх промови, матеріали теледебатів, виступи на національних партійних конвентах і т.п. Такий метод не дозволяє заглянути за куліси кампанії, щоб встановити взаємозв'язок цих даних із зіткненням політичних, фінансових та інших істотних інтересів різних груп економічної еліти, блоків виборців, профспілок та навіть іноземних держав. Прослідкувати такий взаємозв'язок дозволяє *інвестиційний* метод аналізу виборчих кампаній, за допомогою якого можна розкрити *як саме* фундаментальні інтереси різних соціальних груп відображаються у політичній боротьбі партій та зрештою трансформуються у голоси виборців.

Значно більш широкий шар досліджень американської історіографії стосується виборчої кампанії 1980 р. Роботи істориків та політологів США можна поділити на такі основні групи. Найбільшу з них як за кількістю робіт, так і за їх обсягом складає історико-політологічна публіцистика.⁶ Другу групу робіт представляють наукові книги та статті. В них аналізуються як події, так і проблеми, навколо яких розгорталась боротьба за владу. Монографічних робіт цього типу значно менше, ніж публіцистичних, та більшість з них були видані одразу ж після закінчення виборів 1980 р., що також призвело до спрощування оцінок та звуження аналізу. Найбільш суттєвим недоліком цих досліджень можна вважати те, що вони фактично базуються на концепції міжособового зіткнення Р. Рейгана як більш вдалого політика та Д. Картера як політика, якому просто не пощастило.⁷ Досить численною у межах даної проблематики є серія робіт, автори яких інтерпретують підсумки виборів, використовуючи методи комп'ютерного моделювання на базі електоральної

точный финиш избирательной гонки. // Международная жизнь.- 1980.- N 7; Печатнов В.О. Что показали выборы. // США - экономика, политика, идеология. - 1980.- N 12; Попов Н.П. Общественное мнение и предвыборная кампания. // США: экономика, политика, идеология.-1979.- N 11.

6. Drew B. Portrait of an Election. The 1980 Presidential Campaign.- New York-1981; Greenhaw W. Elephants in the Cottonfields: Ronald Reagan and the New Republican South.- New York - 1982; Bakshian A. The Candidates 1980.- New York. - 1980; Greenfield J. The Real Campaign: How the Media Missed the Story of the 1980 Campaign.- New York - 1982; Germond J.W., Witcover J. Blue Smoke & Mirrors: How Reagan Won and Why Carter Lost the Election of 1980.- New York - 1981; A Tide of Discontent: The 1980 Elections and Their Meaning.- Washington D.C. 1981; The Pursuit of the Presidency 1980: The Only In Depth Portrait of the Most Astonishing Landslide in the Election

статистики.⁸ Проте ці дослідження засновані на суто технократичному підході до політичних та соціальних процесів, а також у них переоцінюється ступінь достовірності опитувань суспільної думки, що помітно знижує їх наукову цінність. Найбільш серйозними спробами дослідження партійно-політичної боротьби у ході виборчої кампанії 1980 р. були збірник статей видатних американських політологів, істориків, соціологів та економістів, а також монографія відомих американських істориків Т. Фергюсона та Дж. Роджерса.⁹ Автори цих робіт спробували "заглянути за куліси" кампанії, показати таємні пружини та важелі її розвитку, використовуючи для цього інвестиційний метод аналізу складних економічних, соціальних та політичних процесів у контексті політичної боротьби. До категорії робіт, у яких здійснено серйозний, глибокий аналіз процесів і тенденцій розвитку США у період, що досліджується, можна віднести ще декілька збірників статей та монографій.¹⁰

Основний об'єкт та предмет дослідження. Основним об'єктом дослідження є новітня політична історія США наприкінці 1970-х років, а також -

History.-New York - 1980; The Campaign For President: 1980 in Retrospective. - Cambridge.- 1981; Watson R.A., Fitzgerald M.R. Promise and Performance of American Democracy with an in-depth Analysis of the 1980 Presidential Contest. - New York - 1981; White T.H. American in Search of Itself: The Making of the Presidents 1956-1980.- New York. - 1982.

7. The Election of 1980: Reports and Interpretations.- New Jersey. - 1981.

8. Див: Shoup L. The Carter Presidency and Beyond: Power and Politics in 1980. Ramparts Press. -1980; Abramson P. R., Aldrich J. H., Rohde D. W. Change and Continuity in the 1980 Elections. - Washington D. C. - 1983; Clubb J. M. Analyzing Electoral History: A Guide to the Study of American Voter Behaviour. - L. - 1981; Miller A. H., Wattenberg M. P. Throwing the Rascals Out: Policy and Performance Evaluations of Presidential Candidates, 1952-1980. // The American Political Science Review. - 1985. V. 79; Hibbs D.H. President Reagan's Mandate From the 1980 Elections. A Shift to Right? // American Politics Quarterly. Vol 10, N. 4. Oct. 1982.

9. The Hidden Election. Politics and Economics in the 1980 Presidential Campaign. - New York. - 1981; Ferguson T., Rogers J. Right Turn. The Decline of the Democrats and the Future of American Politics. - New York - 1986.

10. The American Elections of 1980. Washington - 1981; Do Elections Matter? New York - London. - 1986; Mead W. R. Morfal Sendor. The American Empire in Transition.- Boston.-1987; Kotkin J., Grabowich P. California, Inc.- New York. - 1982. Money and Politics in the United States. Financing Elections in the 1980s. - Washington D. C., - 1984. Dollar Politics. - Washington D. C. - 1982. Alexander Herbert E. Financing the 1980 Election. - Lexington. - 1983.

механізм обрання голови федеральної виконавчої гілки влади США під час виборчої кампанії 1980 року.

Предметом дослідження є події та процеси, що відбулися переважно в одній соціальній верстві американського суспільства - економічній та політичній еліті. Пріоритетність цього предмету та напрямок дослідження пояснюється тим, що ключові процеси, які визначають сутність та спрямованість політичної боротьби, проходять в основному у цьому, хоча і вузькому, але економічно могутньому та політично впливовому елітному шарі. Такий підхід оправданий ще й тому, що вивчення політичної боротьби крізь призму інтересів різних груп еліти дозволяє виявити не тільки первинні причини та спонукальні мотиви тієї або іншої політичної дії, але й визначити той політичний механізм, який допомагає трансформувати ці імпульси у необхідні реакції електорату. Крім того, необхідно враховувати, що правляча еліта США не є однорідною соціальною групою, а представляє собою досить численну, дисперсну та динамічну частину суспільства. Вона відображає багатомірну та протирічну сукупність прагнень та інтересів, які істотно змінюються в ході горизонтального, вертикального або функціонального пересування як у суспільстві у цілому, так і в межах її самої. Тому вивчення політичної боротьби у рамках даної соціальної групи має і самостійне наукове значення.

Основна мета та завдання дослідження. Основною метою дослідження є вивчення партійно-політичної боротьби у США у ході виборчої кампанії 1980 р. і на цій основі висвітлити специфіку та особливості механізму обрання президента США у ході виборчої кампанії 1980 р. Основним завданням є висвітлення наступного кола конкретних питань: які провідні політичні сили США та на основі яких соціально-політичних концепцій вели боротьбу за владу у 1980 р.; у ім'я реалізації яких політичних та соціально-економічних пріоритетів велась ця боротьба; які найбільш серйозні і довгострокові тенденції у розвитку США виявились у ході цієї виборчої кампанії, яка їх соціально-політична наповненість та спрямованість; чи відбулася у США у 1980 р. тільки чергова зміна адміністрації у рамках двопартійної політичної системи або ж є підстави говорити про серйозні зміни загальнополітичного курсу у цій країні; від кого та який мандат одержала у 1980 р. Республіканська партія; які важливі тенденції та нові явища у процесі функціонування партійно-політичної та електоральної системи США виявились на виборах 1980р.

Основною науковою проблемою дисертації є питання про ступінь та механізм впливу трансформацій макроекономічного характеру, а також зовнішньополітичних, військових та зовнішньоекономічних факторів на внутрішньополітичну ситуацію у США, міжпартійний баланс сил, партійно-політичну боротьбу та стан політичних партій у США. Другою гранню цієї ж проблеми є зворотний вплив партійно-політичних трансформацій на зміну соціальної

структури, на ступінь політичного та економічного впливу різних її сегментів, а також - на систему пріоритетів, функцій та прерогатив держави, політичних партій, підприємницького сектору та організованої праці.

Джерельна база дисертації надає широкий, добре документований та достовірний матеріал, який охоплює всі основні аспекти проблем, що вивчаються. Оpubлікування основних джерел дозволяє у мінімальному обсязі звертатись до архівних даних. Ці джерела можна поділити на такі категорії. 1. Офіційні звіти Федеральної виборчої комісії, деякі закони США та постанови судових інстанцій про вибори. До цієї ж групи джерел відносяться матеріали слухань у комітетах та комісіях Конгресу з питань виборчого процесу. Нарешті, важливим джерелом є збірники офіційної економічної, електоральної та демографічної статистики. 2. Документи та матеріали партій і комітетів з виборів їх кандидатів: тексти передвиборчих платформ; стенограми дебатів провідних кандидатів; тексти їх промов та виступів; а також меморандуми керівників передвиборчих комітетів Рейгана та Картера. 3. Дані про діяльність банків та корпорацій, представлені у довідниках. 4. Періодична преса США. В роботі використана інформація більш ніж з сорока газет та суспільно-політичних журналів США за 1978-1980 рр.

Наукова новизна дисертації визначається чотирма факторами. 1. Новизною об'єкту дослідження у його взаємозв'язку з політичними партіями та процесами. 2. Невивченістю даної теми в українській історичній науці та відсутністю комплексних систематизованих досліджень по даній проблемі. 3. Застосуванням інвестиційного та електорального методів аналізу, систематизування та викладення матеріалу у сполученні з проблемним принципом компонування та розкриття теми. 4. Введенням у науковий обіг ряду невикористаних раніше джерел з новітньої історії США.

Хронологічні межі дослідження зумовлені безпосередньо періодом президентської виборчої кампанії 1980 р. Нижній рубіж (1978 р.) позначає початок гострої та широкомасштабної кризи у США, а також є хронологічним рубіжем розколу Демократичної партії. Верхній рубіж зумовлений завершенням виборчої кампанії, перемогою Республіканської партії та початком принципово нового політичного курсу у США.

Теоретичне значення дисертації полягає у тому, що вона дозволяє поставити на науково обґрунтовану основу дослідження механізму та впливу трансформацій макроекономічного характеру, а також зовнішньополітичних, військових та зовнішньоекономічних факторів на внутрішньополітичну ситуацію у США, міжпартійний баланс сил, партійно-політичну боротьбу та стан політичних партій у США.

Практичне значення дисертації полягає у тому, що її матеріали можна використовувати при написанні наукових статей та монографій з новітньої

історії США та політології, при розробці базових навчальних курсів та спецкурсів з новітньої історії, політології, історії держави та права закордонних країн. Матеріали дисертації також можна використовувати для вироблення рекомендацій органам державної влади, що визначають концепцію і основні принципи українсько-американських стосунків та приймають політичні рішення про дії України на американському напрямку.

Методологічну основу дисертації склало комплексне сполучення різних методів аналізу та викладу матеріалу: інвестиційно-електорального, методу проблемного викладу та компоновання матеріалу, історико-порівняльного методу, періодизації подій, методу реконструкції історичних подій, методу науково-теоретичних гіпотез.

Апробація дослідження відбулася при читанні спецкурсу "США у останній чверті ХХ століття" у Державній гірничій академії України, а також у статтях та виступі автора на науковій конференції: Маневри вокруг СОИ // *Международная жизнь*.- Апрель 1991; Концепция освобождения капитала и рост антигегемонизма в США в конце 1970-х гг. // *Academy Review / Академическое обозрение*.- 1994.-№ 1.; Эволюция отношений частного предпринимательства и организованного труда в США в процессе трансформации экономической и политической системы неолиберализма (1970-1990 гг.) // *Academy Review / Академическое обозрение*.-1995.-№ 1-2.; Финансирование избирательных кампаний: парадигма "равенства" или свободы? (опыт современных США) // Тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції "Влада в Україні: історія та сучасність".- Дніпропетровськ.-1994.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист.

1. Партійно-політична боротьба у США наприкінці 1970-х рр. та вибори 1980 р. є однією з найбільш значних подій, у новітній післявоєнній історії США, бо їх центральною проблемою було питання щодо радикальної зміни внутрішньополітичного курсу США, заснованого на принципах Welfare State, на неоконсервативний курс. Сама ж кампанія 1980 р. представляє собою рубіжний етап, що означав завершення майже піввікової пострузвельтівської епохи в історії США.

2. Найважливішою особливістю, кампанії була надзвичайно висока питома вага проблем зовнішньої та військової політики: істотне корегування зовнішньо-політичного курсу на Близькому та Середньому Сході; відмова від політики розрядки міжнародної напруги та повернення до жорсткого військово-політичного протистояння; пошуки варіантів зламу ядерного паритету на користь США та затвердження США як єдиної великої ядерної держави світу.

3. У період, що досліджується, утворились значні трансформації політичної та електоральної коаліцій Демократичної та Республіканської партій,

у результаті чого коаліція Демпартії була дезінтегрована, а на фундаменті нових політичних, соціальних, ідейних та економічних реалій була створена нова коаліція Республіканської партії, що забезпечило їй можливість протягом трьох наступних електоральних циклів підряд контролювати федеральну виконавчу владу.

4. У межах економічної еліти США на основі конвергенції інтересів як з ряду конкретних проблем (енергетика, інфляція, податки; реіндустріалізація, розрядка, витрати на оборону), так і з центральної проблеми - про звільнення капіталу сталась конвергенція електоральних зусиль. Була створена нова потужна прореспубліканська корпоративна виборча спілка на основі інтегрування зусиль транснаціонального промислового та значної частини банківського капіталу, національно орієнтованого та мілітаризованого капіталів, яка й забезпечила Республіканській партії масовану фінансову, політичну та організаційну підтримку наприкінці 1970-х років.

5. Політична боротьба за звільнення капіталу стала найважливішою консолідуючою частиною на рівні підприємницького сектора США та складовою мандата республіканців, отриманого від еліти.

6. За наявності істотних розбіжностей мандатів Республіканської партії, отриманих від еліти та масового електорату, існували значні загальні інтереси, тотожні або майже ідентичні складові у суттєвій частині обох мандатів республіканців.

7. У ході виборів 1980 р. вперше в історії США та у світовій практиці був поставлений унікальний *вдалий* експеримент з комп'ютерного моделювання президентської виборчої кампанії Р. Рейгана. Цей експеримент був сплачений за допомогою таємного фінансування групою каліфорнійських банків, корпорацій та приватних осіб, а його вартість значно перевищила суму всіх інших декларованих витрат Р. Рейгана на ведення виборчої кампанії.

Структура дисертації. Робота викладена на 174 сторінках і складається із вступу, чотирьох глав, висновків. До дисертації додано: посторінкові зніски та примітки (18 сторінок), список джерел та літератури (10 сторінок), 8 таблиць, що відображають дані з первинних виборів, голосування 4 листопада 1980 р., а також складу партійних конвентів обох провідних партій.

Особистий внесок дисертанта у розробку наукових підсумків щодо тексту дисертації. Вперше в українській історичній науці дисертантом були висунути та систематизовані основні положення щодо концепції звільнення капіталу, а також проаналізовано зв'язок цього курсу з партійно-політичною боротьбою та трансформаціями партійних ґрунцій республіканців та демократів; розкрита принципова різниця між політичними курсами республіканців та демократів, кожен з яких був спрямован *проти* політики *detente*; висвітле-

но зв'язок між зовнішньоекономічною стратегією США і зміною міжпартійного балансу сил; систематизовано та підраховано витoki впливу Республіканської партії на масового виборця під час кампанії 1980 р; на базі систематизування джерел та звітів Федеральної виборчої комісії США висвітлена конкретна значна різниця між обсягом та механізмом фінансування виборчої кампанії обох провідних політичних партій США; спираючись на метод наукових гіпотез, автор дисертації зробив спробу реконструювати обсяг, механізми та джерела таємничого фінансування президентської кампанії Республіканської партії, а також - розкрити витoki електоральних реакцій провідних засобів масової інформації, зокрема - національних телемереж США на користь Р. Рейгана; нарешті - дисертантом особисто проаналізовано політичні підсумки кампанії 1980 р. та істотність рейгановського мандату.

Ступінь достовірності результатів дослідження. Сучасні політичні процеси у США, зокрема проміжні вибори 1994 р. до Конгресу США, а також вибори губернаторів штатів, штатних легіслатур і мерів великих міст США свідчать, що висновок дисертанта про те, що потенціал політичного курсу неоконсервативного типу, сформульованого під час виборчої кампанії 1980 р., і досі не вичерпаний і продовжує й зараз визначати одну з найсерйозніших та довгострокових тенденцій розвитку сучасних США, підтверджує наукову достовірність та коректність висновків, що зроблені дисертантом в результаті аналізу процесів та тенденцій у США наприкінці 1970-х років та у ході виборчої кампанії 1980 р.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У Вступі автором обґрунтовується актуальність теми та хронологічні рамки дисертації; позначені основний об'єкт та наукова мета роботи; розкривається ступінь наукової розробки теми; дається характеристика джерельної бази дисертації та історіографічний огляд літератури з теми дослідження; а також обґрунтовується наукова новизна та методологія аналізу, систематизації та викладення матеріалу.

У першій главі дисертації - "ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА У США НАПРИКІНЦІ 1970-Х РОКІВ ТА СТВОРЕННЯ НОВОЇ ВИБОРЧОЇ КОАЛІЦІЇ НА РІВНІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕЛІТИ НАПЕРЕДОДНІ ВИБОРІВ 1980 Р." розкриваються основні причини дезінтеграції корпоративного ядра електоральної коаліції Демократичної партії. Витoki цього процесу знаходяться у івелованні ряду сприятливих, але історично нетривких факторах, які забезпечували для США у період післявоєнні тридцять років унікальну можливість суміцати високій рівень зайнятості та низьку інфляцію; сталий зріст прибутків працюючих по найму та прибутків корпорацій; безперервне економічне зростання та

соціально стабільність завдяки можливості витратити значні кошти на соціально орієнтовані програми; нарешті - зовнішню експансію ТНК США з високим рівнем внутрішнього споживання *без* необхідності введення у США режиму жорсткої внутрішньої економії. Проте потенціал дії цих факторів у другій половині 1970-х років був у основному вичерпаний.

Другою причиною ерозії транснаціонального корпоративного ядра Демократичної партії стала незадоволеність макроекономічною політикою соціал-реформаторського типу, яка у нових економічних та політичних умовах приводила, на думку економічної еліти США, до недостатньої волі, невиваженості та недостатньої мобільності капіталів. Другою найважливішою гранню цієї ж проблеми було питання про державу "глобального добробуту та соціальної відповідальності" (Welfare State) та про необхідність зміни її функцій, прерогатив та ступеня припустимого втручання у процес виробництва, капіталоформування, стосунки власності та деякі фундаментальні права виробників та споживачів. У результаті неприйнятності для корпоративної еліти продовження традиційного для Демпартії курсу у аналітичних центрах, що фінансуються корпоративною елітою, була розроблена концепція *звільнення капіталу*, яка потім знайшла відображення у передвиборчій платформі Республіканської партії, але була відкинута демократами. Ця концепція та викликана нею кампанія антистейтизму була першим вагомим блоком у фундаменті нової прореспубліканської коаліції. З конкретних проблем (енергетика, Близький та Середній Схід, обсяг та напрямок інвестування військових витрат) між республіканцями та демократами також виявилися істотні суперечності. Програма Республіканської партії, яка передбачала збільшення ступеня та обсягу ринкових механізмів регулювання в економічній сфері, більш адекватне урахування інтересів США на Сході, а також засоби виходу з ядерного паритету *без* провокування ядерної війни зустріла розуміння та рішучу підтримку основних сегментів корпоративної еліти. Все це стало тією основою для конвергенції стратегічних інтересів еліти, яка забезпечила консолідацію її електоральних зусиль на користь Рейгана та Республіканської партії.

У другій главі—"ЕРОЗІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОАЛІЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ ТА ЗМІНА МІЖПАРТІЙНОГО БАЛАНСУ СИЛ НА РІВНІ МАСОВОГО ЕЛЕКТОРАТУ" розкриваються основні причини дезінтеграції політичної коаліції Демпартії на рівні рядових виборців. На доповнення до значної більшості середнього класу, положення якого неухильно погіршувалося через постійно зростаючі податки та інфляцію, до найбільших збитків коаліції демократів привзвів розкол у профспілковому русі, фактичне нівелювання профспілок як впливового та самостійного суб'єкта політичного процесу, а також втрата профспілками контролю над багатомільярдами коштами профспілкових пенсійних фондів. Цей процес був зумовлений вибором Демпартії

між інтересами транснаціонального корпоративного ядра коаліції демократів та інтересами організованої праці на користь перших. Посиленню тенденції до ослаблення ролі профспілок також сприяв ряд об'єктивних факторів: скорочення робочих місць у охоплених впливом профспілок галузях та зниження рівня реальної оплати праці у них; нездатність профспілок затвердитися у нових галузях та на Півдні та Заході США; інтеграція та інтернаціоналізація світових ринків праці, яка знижувала вартість найманої праці у США до середньосвітового рівня серед найбільш розвинених країн; нарешті, якісь зниження потреб капіталу у найманій праці при паралельній її реструктуризації та змін її змісту. Всі ці фактори об'єктивно посилювали відчуження та непорозуміння між профспілками та Демпартією. Окрім того, антагонізм профспілок у відносинах з деякими іншими сегментами коаліції демократів (ліберальною інтелігенцією, жіночими, молодіжними рухами, організаціями із захисту прав людини, рядом національних меншостей) також посилював розпад партійно-політичної коаліції демократів. Особливо сприяла зневаженню позиції демократів зміна соціального статусу кваліфікованих трудящих, що перевело їх у категорію середнього класу, який у значно більшому ступені був занепокоєний інфляцією та податками, ніж зацікавлений у розвитку програм соціальної допомоги.

У третій главі дисертації—"ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ ПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ТА ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЙ ТА СПЕЦИФІКА ФІНАНСУВАННЯ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 1980 Р." розкривається специфіка передвиборчої стратегії обох провідних партій, а також найважливіші особливості виборчої кампанії 1980 р. На користь Республіканської партії були такі обставини. 1. Консолідація організаційних, фінансових, пропагандистських та інших зусиль надзвичайно широкого спектру неоконсервативних рухів, організацій, угруповань як світського, так і релігійного характеру. Вони нараховували десятки мільйонів членів і тисячі активістів; проводили надзвичайно агресивну кампанію за республіканців та проти демократів по всіх 435 виборчих округах. Апелюючи, як правило, не до політичних, а до конкретних щоденних проблем, що торкаються кожного, та не відчуваючи браку коштів, вони згуртовували навкруги платформи республіканців різні соціальні верстви суспільства. 2. Особливо цінним політичним капіталом Республіканської партії була активна участь на її стороні відомих аналітичних центрів, фондів, інститутів, університетських "фабрик думок", які у пресі, по радіо та телебаченню, у численних виданнях роз'яснювали суть платформи республіканців, згуртовуючи навколо неї вищий та середній клас. 3. Надзвичайно потужна підтримка з сторони преси та телебачення на адресу Рейгана та його партії, з одного боку, та навпроти - негативне освітлення кампанії Картера та Кеннеді, а також інших ліберальних демократів - з іншого

боку. 4. *Унікальний успішний експеримент з комп'ютерного моделювання виборчої кампанії Р. Рейгана, який дозволив поставити майже на наукову, математично точно зважену основу, ряд найважливіших суб'єктивних факторів кампанії, що значно полегшило рішення багатьох найважливіших завдань щодо забезпечення обрання Рейгана.* 5. Перевага республіканців над демократами щодо фінансових коштів для проведення кампанії. Сотні прохідприємницьких комітетів політичної дії робили інвестиції переважно у кампанію республіканців. Навіть за офіційно декларованими відомостями перевага республіканців у витратах на кампанію була на порядок більше, ніж у демократів. Якщо ж до цього додати фактичні витрати на користь республіканців всього спектру організацій, рухів, угруповань, комітетів, телемереж, центрів, інститутів, релігійних організацій, то тоді витрати на користь республіканців перевищили витрати на користь Демпартії майже на три рівня. Це дозволяє вважати республіканську президентську кампанію 1980 р. однією з найбільш дорогих у історії США. 6. У міжпартійну боротьбу на самому відповідальному, заключному її етапі на користь Рейгана та проти діючого законного президента США втручалась така безпрецедентна кількість державних службовців, які використовували службові можливості для дій проти глави держави, що дозволяє зробити висновок про інституціональний характер даного факту. На відміну від республіканців, Демпартія прийшла до виборів ідейно ослабленою, організаційно роз'єднаною та фінансово знекровленою, що не дозволило їй ефективно застосовувати не тільки нові форми та методи передвиборчої боротьби (комп'ютерне моделювання, збір коштів засобом "прямої пошти"), але й навіть традиційні для неї форми - політичні обіди, телемарафони і т.п. Передвиборча тактика боротьби Картера з Кеннеді на етапі первинних виборів, що одержала назву "стратегії рожевого саду", допомогла президентові забезпечити собі номінацію на конвенті, проте ціна за це виявилась непомірно високою - фактичний розкол партії на вирішувальному етапі боротьби за президентство.

В четвертій главі дисертації—"ПОЛІТИЧНІ ПІДСУМКИ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ 1980 Р. ТА ЗМІСТ ПЕРЕДВИБОРЧОГО МАНДАТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ПАРТІЇ" визначаються параметри виборчого мандату республіканців, отриманого ними на виборах 1980 р. Об'єктивно-цифрові параметри цього мандата свідчать про переконливу перемогу Рейгана та його партії: вона завоювала більшість місць у Сенаті, отримала 53 сенаторських крісла проти 47 у демократів; на 33 депутатських мандати посунула демократів у Палаті Представників, одержала 4 додаткових пости губернаторів штатів, а також 209 додаткових місць у законодавчих легіслатурах штатів, у результаті чого ще 5 штатних легіслатур перейшли під контроль Республіканської партії. Сам Р. Рейган отримав перемогу у 44-х штатах, що дало йому голоси 489 вибор-

ців проти 49 виборців у Картера. Таким чином, він одержав 91% голосів виборців. Це був третій із найкращих показників за всю історію виборів у США у XX столітті. Змістовна ж частина республіканського мандата може бути поділена на дві основні складові частини: мандат від економічної еліти та мандат від масового електорату. Перший передбачав рішення ряду ключових з точки зору підприємницького сектора завдань: відновлення необхідного ступеня керованості соціальними, економічними та внутрішньополітичними процесами; створення у США сприятливих умов для інвестування, капіталоформування та інновацій; відновлення необхідного для сталого рециркулювання капіталів рівня довіри до долару; а також - вихід із стратегічного паритету та отримання за рахунок цього більшого ступеня волі у виборі варіантів та методів реагування для захисту інтересів американських інвесторів за межами США. Конкретні шляхи вирішення внутрішньополітичної частини цих завдань були намічені у програмі звільнення капіталу, яка у своїх змістовних характеристиках передбачала: зниження ступеню державного та суспільного втручання у процес виробництва, кредитно-фінансову, банківську сферу; зниження рівня державного регулювання та перенесення центру ваги на ринкові методи регулювання; скорочення позавиробничого бюджетного інвестування; посилення дисципліни на ринку праці; припинення безпідставного перерозподілу національного багатства з приватного у суспільний сектор та із сфери виробництва у сферу споживання; обмеження можливостей держави втручатись у стосунки власності та ряд фундаментальних прав особи; зменшення політичного впливу держави у межах чотирикутника: держава - бізнес - профспілки - партії при паралельному збільшенні ваги другого його елемента; взяття під більш жорсткий та безпосередній контроль економічною елітою політичного процесу в цілому, та виборчого - зокрема. Міжнародна ж частина мандату республіканців повинна була бути забезпеченою за рахунок масивного напроцьовування витрат на військові цілі з їх каналізуванням на створення системи космічної ПРО та такої якісної реструктуризації стратегічної ядерної тріади носіїв США та СРСР, яка не залишила б останньому шансів на збереження реального паритету. Мандат республіканців, отриманий від рядових виборців, був виданий для рішення ряду конкретних проблем: зниження рівня інфляції, впорядкування оподаткування, відновлення економічного росту та рівня довіри до США у світі, повернення у суспільстві поваги до традиційних моральних цінностей та стосунків, зміни тенденції щодо погіршення життєвого рівня звичайних американців.

Підсумкові висновки дослідження викладені у заключній частині дисертації. У цих висновках автор стверджує на підставі наукового аналізу: внутрішньополітична боротьба у США за владу є реальним та складним явищем сучасного американського суспільства. Вивчення даного феномену показує,

що за своєю структурною архітектонікою політичне протистояння у боротьбі за владу та політичний вплив на рубежі 1970-1980 рр. представляло собою багаторівневий, багатовекторний та одночасно багатополосний процес. На рівні внутрішньопартійного протистояння у межах кожної з двох провідних політичних партій США виразно виявилась тенденція зміщення політичної осі вправо. Популістський вектор, взятий на озброєння Республіканською партією, виступив як потужна електоральна зброя. Домінуючою тенденцією позначився центроспрямований політичний рух різних угруповань корпоративної еліти США: свою здатність діяти політично ефективно вона пов'язувала зі ступенем узгодженості та єдності електоральних реакцій. Вибори 1980 р. підвели підсумки під майже двадцятирічним періодом відкритої конфронтації угруповань економічної та політичної еліти. Експеримент такої конфронтації був визнаний невдалим, а внутрішньополітична та соціальна платня за нього - неприйнятно високою. Значно перспективнішим та виправданим був визнаний шлях пошуку консенсусу з принципових стратегічних питань та напрямків розвитку. Ще одним підсумком кампанії 1980 р. було затвердження на політичній арені США нових центрів і джерел політичної влади та впливу у ряді рівних з традиційними центрами. Було досягнуто консенсусу як на рівні політичної еліти, так і на рівні масового електората відносно кардинального повороту у сфері зовнішньої політики на її радянському напрямку, та особливо - у військово-стратегічному плануванні. Ще одним підсумком боротьби у США наприкінці 1970-х рр. став початок масованого перерозподілу політичної та фінансової підтримки провідних угруповань корпоративної еліти на користь Республіканської партії, що дозволяє вважати, що міжпартійне розмежування економічної еліти у період, що вивчається, почало набувати більш чітко окреслений та структурований характер. У цілому, вивчення партійно-політичної боротьби та виборчих кампаній у США є перспективним та плідним напрямком у історичній науці.

Основні положення дисертації викладені у наступних публікаціях автора:

Маневры вокруг СОВ // *Международная жизнь*.- Апрель 1991.- С. 67-71 (0,5 др.арк.);

Концепция освобождения капитала и рост антистейтизма в США в конце 1970-х гг. // *Academy Review / Академическое обозрение*.- 1994.- № 1. С. 16-26 (1,2 др.арк.);

Эволюция отношений частного предпринимательства и организованного труда в США в процессе трансформации экономической и политической системы неосолиберализма (1970-1990 гг.) // *Academy Review / Академическое обозрение*.-1995.- № 1-2. С. 33-51 (1,8 др.арк.);

Финансирование избирательных кампаний: парадигма "равенства" или свободы? (опыт современных США) // Тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції "Влада в Україні: історія та сучасність".- Дніпропетровськ.-1994.- С. 87-89 (0,1 др.арк.).

ПОЖАРОВ А.В. Партийно-политическая борьба в США в конце 1970-х годов и в ходе избирательной кампании 1980 г. (1978-1980 гг.).

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 - Всеобщая история. Днепропетровский государственный университет. Днепропетровск, 1996.

Защищается текст диссертации, в которой исследуются социально-экономические, международные и внутривнутриполитические истоки поворота политического курса США в 1980 г., а также - процесс партийно-политической борьбы в ходе избирательной кампании 1980 г. Анализируются трансформации электоральных коалиций Республиканской и Демократической партий, особенности их предвыборной стратегии и специфика финансирования выборов 1980 г. в США. Основные положения диссертации изложены в четырех научных публикациях общим объемом 3,6 печ. листа.

POZHAROV Alexander V. Party-Political Struggle in the USA in the Late Seventies and During the Election of 1980 (1978-1980).

Dissertation for receiving the candidate's degree in historical sciences, speciality 07.00.02 - World History. Dnepropetrovsk State University. Dnepropetrovsk, 1996.

In the text of the supporting thesis the author presents the investigation of the socio-economic, international and domestic political sources of the cardinal changes the USA political course in 1980. The research of party-political struggle in the late seventies and in the election of 1980 is presented. The transformations of the electoral coalitions of the Democrats and Republicans, the peculiarities of the electoral strategy as well as the financing of the USA election of 1980 are also analysed. The fundamental statements of the supporting thesis are given in four scientific publications.

Ключові слова: партійно-політична боротьба, електоральні коаліції, звільнення капіталу, реіндустріалізація, рециркулювання капіталів, комітети політичної дії, комп'ютерне моделювання електорального процесу.

АВТОРЕФЕРАТ

Відповідальний за випуск Л. С. Тутік

Підписано до друку 12.08.96. Формат 60/84/16. Папір друкарський. Офсетний друк. Умовн. друк: арк. 0,93. Умовн. фарб.-відб. 0,93. Тираж 100. Замовлення N 667. Замовлене.
ЗАТ Видавництво «Поліграфіст», 320070, м. Дніпропетровськ, вул. Серова, 7.

439455

AB 35.698

AB 35.698

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten initials or signature in the bottom right corner.